

Cuvânt dinainte

Acum cinci ani, MARE lansa primul catalog critic al operei unui artist în viață – *Ion Grigorescu. Opera pictată: 1963-2017*. Dincolo de demersul laborios, de aparatul științific al investigației și de inventarierea minuțioasă a celor peste 650 de lucrări, cu toate datele lor tehnice (dimensiuni, parcurs expozițional, bibliografie și istoricul colecțiilor), era sesizabilă provocarea. Era primul catalog critic dedicat unui artist român în viață (și Luc Tuymans are cataloage critice ale întregii opere, din 1972 încoace, și pictează în continuare), iar acela era în mod polemic Ion Grigorescu, propulsat ca prioritate înaintea celorlalți. Din opera sa proteică era aleasă pictura, în raport cu care artistul se declara chiar în interviul din catalog drept un impostor, un „îngăduit în pictură”, dar care era ipostaziată astfel drept cheia de boltă a operei sale. Enunțul intrinsec catalogului era că pictura este modul ideal de înțelegere a operei lui Ion Grigorescu, este mijlocul său de expresie predilect, iar pictura sa de impostor (aparent anti-profesională, retrasă din estetism și din infatuarea creatoare) este un demers critic la adresa picturii și a artei în general. Prin pictură Ion Grigorescu a rămas mereu experimental, provocator, inovator. Pe scurt, *pictura îl reprezintă* pe Ion Grigorescu. Și nu doar pe el – opțiunea pentru pictura lui Ion Grigorescu implica o pledoarie pentru vitalitatea picturii românești ca mod preferat de manifestare a artiștilor locali, ca mijloc artistic versatil, inepuizabil, cu profunde valențe (auto)demistificatoare și cu o înnoită relevanță socială și spirituală.

Ion Grigorescu, Fericiți cei prizoniți pentru dreptate, 2022, ulei pe pânză, colecția artistului

După cinci ani, alegerea făcută de MARE în 2017 este întărită de cursul firesc al producției artistice a lui Ion Grigorescu, de expoziții și de interesul public față de opera sa pictată. Acest lucru, dar și apropiata epuizare a primei ediții a catalogului, a impus publicarea prezentei ediții revizuite și masiv adăugite, care dă o perspectivă mult mai amplă și profundă asupra operei sale picturale. Cele peste 160 de lucrări nou repertoriate în catalogul critic se împart în două categorii. Prima este alcătuită dintr-o serie de peste 40 de lucrări ante-2017 care au ieșit la suprafață (la colecționari, galerii, în piața de artă) după tipărirea primei ediții a catalogului. Această secțiune figurează în catalogul de față imediat după încheierea catalogării ultimei secțiuni a catalogului inițial, *Opera murală*. Lucrările adăugate au același tip de repertoriere și de grilă informativă ca și celelalte, iar repartizarea lor urmează aceeași linie cronologică consacrată de prima ediție.

După acest calup urmează cele peste 120 de lucrări realizate de Ion Grigorescu după catalogarea din 2017. Cele 120 de lucrări constituie un fel de odă picturii, compusă de Ion Grigorescu cu modestie, ironie, perplexitate, dubiu, perseverență, fervoare și umilință. Toate genurile picturii apar abordate în această perioadă, toate suporturile și materialele posibile, toate atitudinile și stările se etalează în recentul cincinal al operei pictate. Icoanele – serii întregi –, ocupă un loc important, așa cum ocupau deja din anii 1990-1993. Calme, tradiționale, pictate frecvent pe lemn, icoanele anodine, ca o rugăciune mormăită, îl anonimizează pe Ion Grigorescu printre colegii săi neo-ortodoksiști, dar totodată îl scot în evidență printre colegii săi neo-avangardiști: Ion Grigorescu este un iconar solitar printre artiștii progresiști care îl adulează. Alături de icoane se impun marile desene pictate din ciclul Săptămânii liturgice, demarat în 1992, continuat în 1994, reluat în 2014-2015 și extins după 2017. Abundente în narațiuni simbolice extrase îndeosebi din pildele novo-testamentare, desenele dau dovada unei concizii și precizii unice în mânuirea pensulei, care atinge ușor suprafețele cu laviuri subțiri, fanate, în culori organice de flori pălite, dar care se mulează perfect pe corpurile și straiile cu falduri agitate pe structuri anatomice abia schițate de o mână devigorată, dar mai sigură pe sine ca niciodată. Voluptatea mistică a maximalismului moral din inscripțiile mereu prezente converge cu simplitatea și uscăciunea execuției, cu retragerea din seducția estetică zgomotoasă și cu avansarea spre perfecțiunea volutelor și tușei baroce bine temperate - un panăș cu pană scurtă, dar semeață. Tentația de a se dovedi maestru fără voie și mai ales fără nevoie, vertijul absorbirii în autosuficiența plăcerii facile de a picta (al cărei kitsch îl demasca cândva) este contrabalansată de rigoarea portretelor neo-realist-socialiste de personaje existente (*Episcopul Vasile Flueraș*, 2021, *Portret de țaran*, 2020, *Portret de țaran moldovean*, 2019 – aparent replici duioase la Babele arțăgoase din Maramureș ale lui Dumitru Gorzo) și de studiile de plante (*Singureni*, 2021) sau de case (*Casa din Buteni*, 2021, *Casa din Râșca*, 2022), care evocă tipul de cercetare cu pensula-n mână a lumii reale, specific unui Ștefan Bertalan. Dimpotrivă, *Colac* (2021), *Crucificarea* (2021), *Înălțarea* (2021), *Floriile* (2021), *De bine De rău* (2022), *Sărutul lui Iuda* (2022), abundă în acorduri de griuri la marginea beznei, în stilul Școlii de la Cluj. Invers, *Buruiana* (2019), *Livada la Comana* (2019) sau *Trandafir* (2022) exultă lin natura extatică a florilor, în stilul Bernea-Bătrânu. *Colac* peste pupăză vine și *Bufnița* neo-dadaistă din 2022 – o sită îndoită

precum aripile, fixate pe un lemn pe care apar în alb pictate picioarele și capul bufniței. Provocatoare și extrem de subtil conceptuale, *Portretul de bărbat* și *Portretul de femeie* din 2022 îi prezintă pe Iisus și pe Fecioara Maria ca și cum ar fi două personaje care îi pozează artistului, dar fără a fi existențe realiste, ci mistice – îi pozează în chiar poza simbolică consacrată de icoane, însă fără a fi icoane, ci modele de atelier desprinse de iconicitate și devenite existențe verosimile grație artei.

Pictura se dovedește un vast teren de tir către cele mai diverse și neșteptate ținte, fără nici o grijă pentru coerența stilistică, ideologică, morală sau conceptuală. Un instrument perfect pentru mitologizare și demitologizare, pentru construcție și deconstrucție, pentru emoție și reflecție. Un spațiu al libertății totale, în care artistul rătăcește ca într-o grădină feerică, bucuros să se-ndoape deodată și cu mere și cu pere și cu caise și cu cireșe și cu mure. Toate coapte și toate abundente, la-ndemână. E un moment în care se resimte nu doar experiența și abilitatea artistului, ci și un fel de curiozitate creatoare trăită cu detașare. Pictura îi permite lui Ion Grigorescu să facă pictură (nu neapărat tablouri, ci entități pictate, de la icoane la obiecte neo-dada) și să fie concomitent distanțat de pictarea ca atare, să fie critic, lucid, să fie un intelectual la muncă în arta care-l ferește.

În afara calupurilor de lucrări recente, ediția de față aduce o nouă Antologie de texte critice – în Antologia apărută în ediția anterioară au fost operate o serie de prescurtări ale textelor și a fost adăugat un calup de texte critice apărute după 2017. Bibliografia a fost îmbogățită cu aparițiile din presa și din cataloagele publicate în perioada 2017-2022. Alături de aceste adăugiri consistente au fost efectuate o serie de revizuiți ale datelor din ediția precedentă, de la corecturi la modificări ale legendelor lucrărilor, îndeosebi în ceea ce privește migrarea lucrărilor lui Ion Grigorescu între diferite colecții.

Multe dintre lucrările cuprinse în catalogul din 2017 au fost expuse de atunci în mai multe expoziții de amploare. Astfel, la MNAR, în cadrul expoziției pe care o acompania catalogul, în 2017, au fost expuse: *Timidul (Compoziție cu trei personaje)* 1963, *Cădere din cer* 1963, *Compoziție după Juan Gris* 1963, *Camera lui Mihăiță la Arcani* 1964, *Zidarii (Compoziție finală)* 1964, *Scene din trecut / Scenă de pe vremuri* 1964, *Tânăr dormind (Victor Timofte) / Dormind* 1964, *Autoportret* 1964, *Interior de biserică* 1965, *Femeie pe scaun de atelier* 1965, *Lică* 1966, *Insulă din Grecia / Insula* 1965, *Două personaje nud, așezate* 1966, *Luci Georgescu* 1967, *Portret de sportiv* 1967, *Bătrână în costum de Sibiu* 1967, *Curte din Sibiu* 1967, *Portretul lui Manuel Zeltzer / Dublu portret al lui Manuel Zeltzer* 1968, *Femei în baie* 1969, *Natură moartă* 1969, *Om ucis* 1969, *Cei doi soți* 1969, *Crima* 1969, *Coadă peste tot* 1970, *Cruce din Săcele* 1971, *Interior de bloc (static) / Bloc* 1971, *Panică la ieșirea din hipodrom* 1971-1973, *Grevă la Grivița. Recunoașteti-ne* 1971, *Reportaj din Gorj (Țărănci)* 1972, *Reportaj din Gorj (Poză în câmp)* 1972, *Prietenii (Mihai)* 1972, *Chioșc de artizanat* 1972, *Mișcare* 1972, *Nicolae Bălcescu și Avram Iancu* 1973, *Cântărireă recoltei* 1973, *Peisaj din Balta Albă* 1973/1975, *În familie* 1974, *Unchii mei jucând fotbal* 1974, *Un foc* 1974, *Scară cu magnolii* 1974, *Muncă în uzină* 1974, *Oglinzi paralele* 1974, *Violoncelist (Rostropovici) / Concertul* 1975, *Copilul* 1976, *Portretul Maricăi (III)* 1976, *Omul cu o singură cameră (Acasă)* 1977, *Portret de fetiță* 1977, *Femeie însărcinată / Doi* 1980, *Coroniță* 1980, *Balans / Echilibrul / Apropierea dintre cele două*

sexe 1980, *Iisus Mântuitorul* 1980-1981, *Fustă* 1982, *Bulboana (Izvor)* 1982, *Om mort* 1982, *Bătrână* 1982, *Nud văzut pe întuneric* 1985, *Sufletul bun, sufletul rău (Lupta cu Dragonul) / Bine – rău / Sfântul Gheorghe* 1986, *Portretul Ruxandrei (din imaginație)* 1989, *Autoportret în oglinzi* 1990, *Cadavru împins de buldozere (Geniul și epoca)* 1990, *Portret / Autoportret* 1990, *Party (V, O sacro, o sacrilegio) / Hora* 1990, *Party (VI, Abituata ai tusti)* 1990, *Das gelobte Land* 1990, *Capul Agăi Bălăceanu* 1992, *Portret cu Buddha pe față 2* 1993, *Portret cu Buddha pe față 3* 1993, *Barca și coșul pieptului* 1993, *Demonizatul din ținutul Gadarului (Porcul)* 1998, *Împărăția cerurilor* 1994, *Chalabre – rând de case* 1995, *Pâine* 1995, *Chalabre – dealuri* 1995, *Cum sa-ți imaginezi răul / Să concepi răul* 1996, *Vindecarea epilepticului* 1997, *Lopată pentru cuptorul de pâine* 1999, *Patru scene biblice (ATENTIE – lucrarea este dezmembrata în 4 panouri)* 1999, *Apa care curge* 1999, *Basarabia* 1999, *Peisaj din Bethonvilliers* 2003, *Ce este pictura? (Mântuitorul)* 2004, *Vâltoarea / Peisaj / Apă 2* 2004, *Trandafir* 2006, *Țara mea de dor* 2008, *Academia atonită* 2009, *Tatăl nostru* 2013, *Trifoi* 2014, *Biserică (Nava)* 2014, *Pristolnicul* 2014, *Cuptorul* 2014, *Tatăl nostru* 2015, *Pictorii din Prolog în curtea familiei Sârbulescu* 2015, *Lumânări și umbreluțe de păpădie* 2016, *Pământul părăsit* 2016, *Porți și vicleșuguri* 2017.

În expoziția de la Muzeul de Artă din Oradea, din 2018, au fost expuse *Cădere din cer* 1963, *Compoziție după Juan Gris* 1963, *Timidul (Compoziție cu trei personaje)* 1963, *Camera lui Mihăiță la Arcani* 1964, *Tânăr dormind (Victor Timofte) / Dormind* 1964, *Interior de biserică* 1965, *Insulă din Grecia / Insula* 1965, *Lică* 1966, *Două personaje nud, așezate* 1966, *Portret de sportiv* 1967, *Luci Georgescu* 1967, *Portretul lui Manuel Zeltzer / Dublu portret al lui Manuel Zeltzer* 1968, *Natură moartă* 1969, *Om ucis* 1969, *Crima* 1969, *Grevă la Grivița. Recunoașteti-ne* 1971, *Cei doi soți* 1969, *Interior de bloc (static) / Bloc* 1971, *Reportaj din Gorj (Poză în câmp)* 1972, *Reportaj din Gorj (Țărănci)* 1972, *Nicolae Bălcescu și Avram Iancu* 1973, *Cântărirea recoltei* 1973, *Muncă în uzină* 1974, *Unchii mei jucând fotbal la țară* 1974, *Oglinzi paralele* 1974, *Scară cu magnolii* 1974, *Copilul* 1976, *Portret de fetiță* 1977, *Omul cu o singură cameră (Acasă)* 1977, *Femeie însărcinată / Doi* 1980, *Coroniță* 1980, *Bulboana (Izvor)* 1982, *Fustă* 1982, *Om mort* 1982, *Nud văzut pe întuneric* 1985, *Portretul Ruxandrei (din imaginație)* 1989, *Autoportret în oglinzi* 1990, *Das gelobte Land* 1990, *Cadavru împins de buldozere (Geniul și epoca)* 1990, *Portret / Autoportret* 1990, *Party (V, O sacro, o sacrilegio) / Hora* 1990, *Party (VI, Abituata ai tusti)* 1990, *Capul Agăi Bălăceanu* 1992, *Moartea postelnicului Cantacuzino* 1992, *Barca și coșul pieptului* 1993, *Portret cu Buddha pe față* 1993, *Legion* 1993/1998, *Demonizatul din ținutul Gadarului (Porcii gadarenilor)* 1998, *Coș de pâine* 1995, *Chalabre – dealuri* 1995, *Cum sa-ți imaginezi răul / Să concepi răul* 1996, *Lopată pentru cuptorul de pâine* 1999, *Ce este pictura? (Mântuitorul)* 2004, *Vâltoarea* 2004, *Trandafiri* 2006, *Țara mea de dor* 2008, *Academia atonită* 2009, *Cuptorul* 2014, *Pristolnicul* 2014, *Tatăl nostru II* 2014, *Biserică (Nava)* 2014, *Legătura de credință* 2015, *Lumânări și umbreluțe de păpădie* 2016, *Porți și vicleșuguri* 2017.

În expoziția de la MNAC, din 2021-2022, au fost expuse: *Autoportret* 1963, *Timidul (Compoziție cu trei personaje)* 1963, *Cădere din cer* 1963, *Zidarii (Schiță)* 1964, *Zidarii (Compoziție finală)* 1964, *Crin* 1964, *Scenă din trecut* 1964, *Autoportret* 1964, *Camera lui Mihăiță la Arcani* 1964, *Portret de bărbat* 1965, *Interior de biserică* 1965, *Nud* 1965, *Strada Ciprian Porumbescu* 1966, *Blondă pe scaun* 1966, *Două modele șezând* 1967, *Două modele bărbați* 1967, *Tcaciuc adormit*

1967, Transilvania/Ardeal 1968, *Obrazul* 1968, *Omul care rupe crengi* 1968, *Peisaj cu țărânci* 1968, *Vietnam* 1969, *Femei în baie* 1969, *Crima* 1969, *Om ucis* 1969, *Cei doi soți* 1969, *Arcașii lui Ștefan* 1969, *Spătăria* 1970, *Grevă la Grivița / Recunoașteți-ne* 1971, *Interior de bloc (static) / Bloc* 1971, *Panică la ieșirea din hipodrom* 1971-1973, *Fără titlu* 1971, *Extaz / Lucrurile* 1972, *Reportaj din Gorj* 1972, *Clubul Sportiv Rapid* 1973, *Peisaj din cartierul Balta Albă* 1973, *Desen piramidal* 1973, *Panorama Sucevei / Suceava* 1973, *Nicolae Bălcescu și Avram Iancu* 1973, *Unchii mei jucând fotbal la țară* 1974, *În familie / Unchiul Titu* 1974, *Măriuca Iosifescu* 1974, *Mama cu frații mei* 1974, *Scară cu magnolii* 1974, *Copilul* 1976, *Casă din Caraș* 1976, *Marica II* 1976, *Portret de sportiv* 1976, *Zugrăvitul* 1976, *Omul cu o singură cameră* 1977, *Pioniera* 1978, *Animal amestecat* 1978, *Sărbătoarea recoltei* 1980, *Femeie însărcinată / Doi* 1980, *Echilibrul / Ambivalență (Apropierea dintre cele două sexe)* 1980, *Trecerea luminii prin corp* 1980, *Când mai mulți autori lucrează împreună* 1981, *Fusta* 1982, *Bulboana (Izvor)* 1982, *Gesturi de spălare* 1982, *Buddha așezat printre șerpi* 1982, *Hermes Buddha (Circulația energiei prin corp)* 1982, *Patru pași, șase direcții* 1982, *Studii după Buddha* 1982, *Mână* 1982, *Om mort* 1984, *Oțetar* 1984, *Oana* 1985, *Tentații (II)* 1986, *Căruțașul / Liderul* 1987, *Das Gelobte Land* 1990, *Autoportret în oglinzi* 1990, *Mănăstirea Mihai Vodă în 1982* 1991, *Patru copii* 1991, *Prostituată* 1991, *Botezul* 1991, *Fără titlu* 1991, *Copilul* 1992, *Zaza* 1992, *Colosseum la București în vis* 1992, *Frați / Copii la Iași* 1992, *Zaza* 1992, *Venit-au Iisus din Nazarethul Galileii și s-au botezat de la Ioan în Iordan. Luni (în săptămâna a XII-a)* 1992, *Iisus acasă. Vineri / Vineri (săptămâna a XVIII-a)* 1992, *Bogatul și cămila / Duminica a XII-a, după Pogorârea Sfântului Duh* 1992, *Cina cea de taină* 1992, *Barca și coșul pieptului* 1993, *Sfântul Ilie / Icon* 1993, *Câine și biserică Sfânta Fosca (Veneția)* 1993, *Mănăstirea Mihai Vodă* 1993, *Hora / Party (V, O sacro, o sacrilegio)* 1993, *Petrecere pe iarbă / Party (VI, Abituata ai tusti)* 1993, *Împărăția cerurilor / Maica Domnului a cerurilor* 1994, *Șanț (Nicula) / Șanț cu iarbă la Necula* 1995, *Ruină* 1995, *Chalabre – dealuri / Peisaj la Chalabre II* 1995, *Chalabre – rând de case* 1995, *Șiruri de oi / Turmă* 1995, *Cum să-ți imaginezi răul* 1996, *Simion Crăciun* 1996, *Vindecarea epilepticului* 1997, *Sfântul Efrem Sirul* 1997, *Demonizatul din ținutului Gadarului (triptic)* 1998, *Interior, biserică Sfântul Ilie, Gorgani* 2004, *Trandafiri* 2006, *Dealul cetății, la Balcic* 2007, *Măștile lui Ceaușescu* 2007, *Grădina reginei / Parcul reginei* 2007, *Grădina reginei (varianta orizontală) / Parcul Balcicului (al reginei)* 2007, *Apă printre pietre* 2007, *Îngeri la Lot* 2008, *Bradul din Petra* 2009, *Casă din Câmpulung (Muscel)* 2010, *Semnătura sultanului* 2010, *Valuri* 2011, *Alb* 2012, *Cuptorul* 2014, *Pristolnic* 2014, *Joi săptămâna XXVI* 2014, *Marți săptămâna XXVI* 2014, *Duminică (în săptămâna a II-a)* 2015, *Luni (în săptămâna I)* 2015, *Marți (în săptămâna I)* 2015, *Miercuri (în săptămâna I)* 2015, *Și eu trimit pe voi. Vecernia duminicii, după Paște* 2015, *În curtea din Str. Profesor Ion Bogdan / Pictorii din Prolog în curtea familiei Sârbulescu* 2015, *Întâlnirea sfântului Paul cu Iisus / Revelația Sfântului Pavel* 2016, *Mihail Kogălcineanu 1844* 2016, *Cum voi putea îndura focul iadului? (Sfântul Martinian)* 2016.

În expoziția de la Kohta Gallery din Helsinki din 2019 au fost expuse: *Zidarii (Schiță)* 1964, *Zidarii (Compoziție finală)* 1964, *Autoportret* 1964, *Interior de biserică* 1965, *Curte din Sibiu* 1967, *Portret de sportiv* 1967, *Întâmplare* (1968), *Obrazul* 1968, *Peisaj cu țărânci* 1969, *Nu da vrabia din mână pe cioara de pe gard* 1969, *Cei doi soți* 1969, *Portretul Olgăi Grigorescu* 1970, *Nicolae Bălcescu și Avram Iancu* 1973, *Mama cu frații mei* 1974, *Autoportret între două oglinzi*

1974, *Biserică Macedoneană* 1979, *Bine - rău (schiță)* 1979, *Om cu turban* 1982, *Om mort* 1982, *Studii după Buddha* 1982, *Oțetar* 1984, *Amorul sacru și amorul profan* 1985, *Portret/Autoportret* 1990, *Das gelobte Land* 1990, *Cadavrul Cancelarului Hitler* 1992, *Cina cea de taină* 1992, *Barca și coșul pieptului* 1993, *Vindecarea epilepticului* 1993, *Portret cu Buddha pe față 2* 1993, *Portret cu Buddha pe față 3* 1993, *Șant (Nicula)* 1995, *Chalabre – dealuri/Peisaj la Chalabre II* 1995, *Chalabre – liziere* 1995, *Cum sa-ți imaginezi răul* 1966, *Ce este pictura? (Țărănci în peisaj)* 2004, *Zori/orizont pustiu de mări și stepe* 2008, *Țara mea de dor* 2008, *Bradul pentru Petra* 2009, *Academia atonită* 2010, *Tatăl nostru (II)* 2010, *Pristolnic* 2014, *Făceți-vă vouă prieteni. Joi săptămâna XXVI* 2014, *Fiul Omului nu are unde să-și piece capul* 2014, *Duminica Tomii* 2014, *De șapte ori se va întoarce la tine* 2014, *Pictorii din Prolog în curtea familiei Sârbulescu* 2015, *Râșca* 2016, *Porți și vicleşuguri* 2017.

Erwin Kessler